

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

TONY JUDT

EPOCA
POSTBELICĂ

O istorie a Europei
de după 1945

Traducere din limba engleză de
GEORGIANA PERLEA

LITERA

București
2019

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372

e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

www.litera.ro

Epoca postbelică. O istorie a Europei de după 1945

Tony Judt

Copyright © 2019 Grup Media Litera

pentru versiunea în limba română

Toate drepturile rezervate

Traducere din limba engleză:

Georgiana Perlea

Editor: Vidrașcu și fiii

Corector: Valeria Radu

Copertă: Flori Zahiu

Tehnoredactare și prepress: Mihai Suci

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
JUDT, TONY

Epoca postbelică: o istorie a Europei de după 1945 / Tony Judt;
trad. din lb. engleză de Georgiana Perlea. – București: Litera, 2019

ISBN 978-606-33-4524-1

I. Perlea, Georgiana (trad.)

Cuprins

Prefață și mulțumiri.....	11
Introducere.....	17

Partea I

După război: 1945–1953

Capitolul 1. Moștenirea războiului	33
Capitolul 2. Răsplata.....	71
Capitolul 3. Reabilitarea Europei	101
Capitolul 4. Un acord imposibil.....	154
Capitolul 5. Venirea Războiului Rece.....	194
Capitolul 6. În vâltoare	243
Capitolul 7. Războaie culturale.....	286
Coda. Sfârșitul bătrânei Europe	326

Partea a II-a

Prosperitatea și neajunsurile ei: 1953–1971

Capitolul 8. Politica de stabilitate	345
Capitolul 9. Iluzii pierdute.....	396
Capitolul 10. Era bunăstării.....	465
<i>Post-scriptum</i> . Povestea celor două economii	510
Capitolul 11. Momentul social-democrat.....	518
Capitolul 12. Spectrul revoluției.....	559
Capitolul 13. Sfârșitul idilei.....	603

Respect pentru oameni și cărți

Capitolul 14. Speranțe risipite	643
Capitolul 15. Politica într-o cheie nouă	686
Capitolul 16. O epocă de tranziție	714
Capitolul 17. Noul realism	759
Capitolul 18. Puterea celor fără de putere	793
Capitolul 19. Sfârșitul vechii ordini.....	829

Partea a IV-a

După căderea comunismului: 1989-2005

Capitolul 20. Un continent fisionabil	901
Capitolul 21. Răfuiala	939
Capitolul 22. Vechea Europă - și cea Nouă	990
Capitolul 23. Feluritele Europe	1056
Capitolul 24. Europa ca mod de viață	1094

Epilog

Amintiri din casa morților	1127
Sugestii de lecturi suplimentare	1172
Indice.....	1225

Pentru Jennifer

CAPITOLUL 1

MOȘTENIREA RĂZBOIULUI

Lumea europeană nu a decăzut lent. Alte civilizații s-au destrămat și s-au năruit; civilizația europeană a fost aruncată în aer.

H.G. Wells, *The War in the Air* (1908)

Problema umană pe care războiul o lasă în urmă e fără precedent – în fapt sau în imaginație.

Niciodată structura vieții nu a fost astfel distrusă, pulverizată...

Anne O'Hare McCormick

Toată lumea tânjește după miracole și vindecări.

Războiul i-a trimis pe napolitani înapoi în Evul Mediu.

Norman Lewis, *Naples '44*

Europa de după cel de-al Doilea Război Mondial era un adevărat spectacol al sărăciei și dezolării. Fotografiiile și documentarele vremii înfățișează cortegii jalnice de civili neajutorați traversând orașe în ruină și câmpuri pustiite de bombardamente. Copii orfani se învârt disperăți pe lângă pâlcurile de femei epuizate care scormonesc pe sub cărămizi. Deportăți rași în cap și prizonieri în pijamale vârgate privesc fix la camera de luat vederi, înfometați și bolnavi. Până și tramvaiele, propulsate șovăielnic pe șinele distruse de un curent electric ce se întrerupe des, par în stare de șoc. Toți și toate – cu excepția notabilă a trupeșelor forțe de ocupație aliante – sunt obosiți, vlăguți, extenuați. Dacă vrem să înțelegem cum a reușit același continent sfârșat să se refacă atât de repede în anii care au urmat, trebuie să nuanțăm această imagine. Dar ea transmite un adevăr

esențial despre starea Europei în momentul în care Germania a fost îngenucheată. Europeanii se simțeau la capătul puterilor, erau secătuiți – și nu e de mirare. Războiul european, început cu invadarea Poloniei de către Hitler în septembrie 1939 și încheiat cu capitularea necondiționată a Germaniei în mai 1945, a fost un război total, care a cuprins soldați și civili deopotrivă.

Ba chiar a fost o experiență *preponderent* civilă în țările ocupate de naziști, din Franța până în Ucraina și din Norvegia până în Grecia. Lupta armată propriu-zisă a avut loc doar la începutul și la sfârșitul conflictului. În rest, a fost un război de ocupație, de represiune, de exploatare și de exterminare, în care soldații, trupele speciale și polițiștii au dictat traiul zilnic și însăși supraviețuirea zecilor de milioane de oameni captivi. În unele țări, ocupația a durat aproape tot războiul; pretutindeni, ea a adus teamă și sărăcie.

Așadar, spre deosebire de Primul Război Mondial, al doilea – războiul lui Hitler – a fost o experiență cvasiuniversală. Și a durat mult: aproape șase ani în țările implicate până la sfârșit (Germania, Marea Britanie). În Cehoslovacia a început chiar mai devreme, în octombrie 1938, când naziștii au ocupat regiunea sudetă. În estul Europei și în Balcani, nu s-a sfârșit odată cu învingerea lui Hitler: războiul civil și ocupația Armatei Roșii s-au prelungit mult după dezmembrarea Germaniei.

Desigur, războaiele de ocupație nu erau o raritate în Europa. Dimpotrivă. Amintirea Războiului de 30 de ani din Germania secolului al XVII-lea (când armatele de mercenari trăiau pe socoteala populației locale, terorizând-o) dăinuie încă, după 300 de ani, în basme și povești. În Spania anilor 1930, bunicile încă îi mai linișteau pe copiii obraznici cu amenințarea că vine Napoleon. Dar în cel de-al Doilea Război Mondial, experiența ocupației a fost de o intensitate aparte, în mare măsură din cauza atitudinii naziștilor față de popoarele supuse.

Armatele de ocupație din trecut (suedezii în Germania secolului al XVII-lea, prusacii în Franța, după 1815) trăiau pe seama localnicilor, pe care îi atacau sau îi omorau frecvent, uneori fără nici un motiv. Însă popoarele intrate sub stăpânire germană după

1939 au fost fie puse în slujba Reichului, fie programate pentru exterminare. Acest lucru nu se mai întâmplase pe continent. Peste mări, statele europene au subjugat sau aservit frecvent populațiile indigene din colonii și nu s-au dat în lături de la tortură, mutilare sau ucidere în masă pentru a-și forța victimele să se supună. Dar la ei acasă, europeanii nu mai văzuseră astfel de metode din secolul al XVIII-lea, cel puțin nu la vest de Bug și Prut.

Al Doilea Război Mondial a mobilizat pentru prima oară statul european modern la capacitate maximă, în principalul scop de a cuceri și de a exploata alți europeni. Ca să lupte și să învingă, britanicii și-au consumat până la epuizare resursele proprii: spre sfârșitul conflictului, războiul înghițea mai mult de jumătate din produsul național brut al Marii Britanii. Germania nazistă, în schimb, a susținut războiul – mai ales în ultimii ani – parazitând economiile statelor-victimă (ca și Napoleon după 1805, dar cu o eficiență incomparabilă). Norvegia, Țările de Jos, Belgia, Boemia-Moravia și mai ales Franța au avut, împotriva voinței lor, o contribuție semnificativă la efortul de război german. Minele, fermele, căile ferate și fabricile lor erau exploatate întru satisfacerea nevoilor germane, iar oamenii munceau silit la producția de război – mai întâi acasă, apoi chiar pe pământ german. În septembrie 1944, în Germania se aflau 7 487 000 de străini, majoritatea constrânși; ei constituiau 21% din forța de muncă a țării.

Naziștii au trăit cât de mult au putut de pe urma averilor victimelor lor – de fapt, atât de mult, încât poporul german a început să resimtă impactul restricțiilor și al lipsurilor provocate de război abia în 1944. Până atunci însă, conflictul militar îi afectase destul de mult, mai întâi prin seriile de bombardamente organizate de Aliați, apoi prin apropierea simultană a trupelor aliate, deopotrivă dinspre est și vest. Abia în ultimul an de război, în timpul scurtei și intense campanii spre vest a Uniunii Sovietice, a avut loc cea mai gravă distrugere fizică.

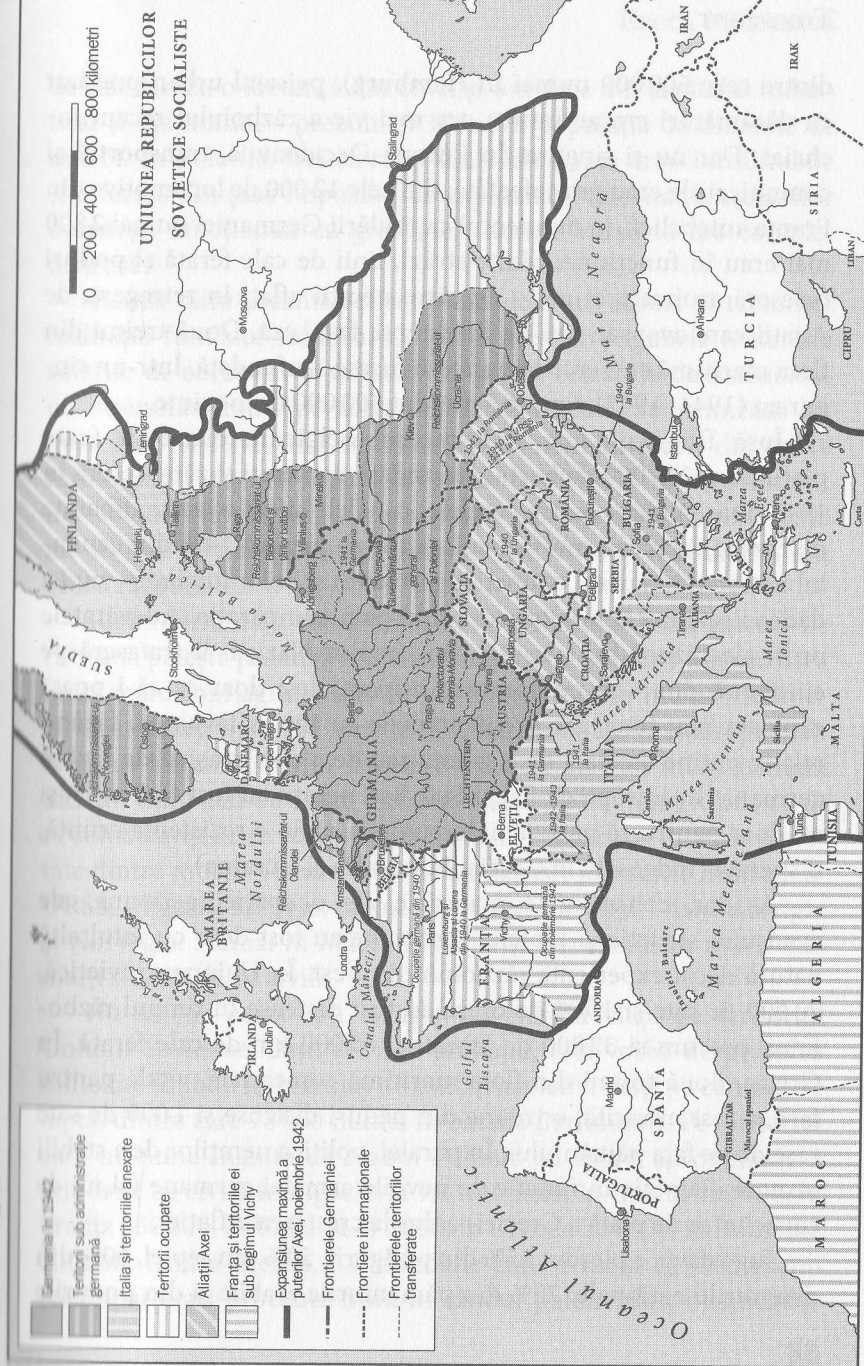
În ochii contemporanilor, impactul războiului nu se măsoară în termeni de profit și pierdere industrială, nici în funcție de valoarea netă a bunurilor naționale în 1945 față de 1938, ci în distrugerea

palpabilă a comunităților și a mediului înconjurător. De aici trebuie să începem pentru a înțelege trauma din spatele imaginilor pline de tristețe și deznădejde care au atras atenția observatorilor în 1945.

Foarte puține erau orașele europene, mari sau mici, care au scăpat din război neatinse. Printr-un acord tacit sau din pură întâmplare, centrele istorice ale unor orașe europene celebre – Roma, Veneția, Praga, Paris, Oxford – nu au fost vizate. Dar în primul an de război bombardierile germane au ras orașul Rotterdam, trecând apoi în Anglia, unde au distrus orașul industrial Coventry. În timpul invaziei din Polonia și, ulterior, în Iugoslavia și URSS, Wehrmachtul a nimicit în cale nenumărate orașe mai mici. În centrul Londrei, mai ales în zonele sărace din preajma docurilor din East End, cartiere întregi au fost victimele *blitzkrieg*-ului german.

Dar cele mai mari pagube materiale au fost provocate de campaniile de bombardare fără precedent ale Aliților în 1944–1945 și de înaintarea neabătută a Armatei Roșii, din Stalingrad până la Praga. În Franța, forțele aeriene americane au eviscerat orașele-port Royan, Le Havre și Caen. Peste Hamburg, Köln, Düsseldorf, Dresda și alte câteva zeci de orașe germane, avioanele britanice și americane au lansat o ploaie de bombe. În est, orașul bielorus Minsk a fost distrus în proporție de 80%; Kiev, capitala Ucrainei, era o ruină mocnind în flăcări, iar Varșovia, capitala Poloniei, a fost distrusă și incendiată sistematic în toamna lui 1944, stradă cu stradă și casă cu casă, de armata germană în retragere. Când războiul s-a terminat în Europa – în mai 1945, când Berlinul s-a predat, în fine, Armatei Roșii, după ce, în ultimele 14 zile, încasase 40 000 de tone de obuze –, din capitala Germaniei nu mai rămăseseră decât grămezi de metal contorsionat și ruine fumegânde. Trei sferturi dintre clădiri erau nelocuibile.

Orașele nimicite erau dovada cea mai clară (și mai fotogenică) a devastării și au devenit emblema universală a nenorocirii provocate de război. Întrucât cele mai afectate au fost clădirile de locuințe, lăsând fără adăpost o mulțime de oameni (circa 25 de milioane în Uniunea Sovietică și alte 20 de milioane în Germania,

dintre care 500 000 numai în Hamburg), peisajul urban presărat cu dărâmături era amintirea cea mai vie a războiului recent încheiat. Dar nu și singura. În Europa Occidentală, transportul și comunicațiile erau grav afectate: din cele 12 000 de locomotive din Franța antebelică, în momentul capitulării Germaniei numai 2 800 mai erau în funcțiune. Multe străzi, linii de cale ferată și poduri fuseseră aruncate în aer – de către nemții aflați în retragere, de Alianții care avansau sau de Rezistența franceză. Două treimi din flota maritimă comercială franceză fusese scufundată. Într-un singur an (1944–1945), Franța a pierdut 500 000 de locuințe.

Însă francezii – ca și britanicii, belgienii, olandezii (care pierduseră 219 000 de hectare inundate de nemți și rămăseseră în 1945 doar cu 40% dintre șoselele, canalele și căile ferate dinainte de război), danezii, norvegienii (care au pierdut 14% din capitalul național în cursul ocupației germane) și chiar italienii – nu își dădeau seama cât de norocoși erau prin comparație. Adevăratele orori ale războiului avuseseră loc în Est. Naziștii îi trataseră pe europenii din Vest cu oarecare respect, deși doar ca să-i poată exploata mai bine, iar occidentalii le-au întors favoarea, făcând relativ puține eforturi de a sabota sau de a opri mașina de război germană. În Europa de Est și Sud-Est, nemții au fost fără milă, și nu doar pentru că partizanii le-au opus acolo o rezistență cruntă, disperată (îndeosebi în Grecia, Iugoslavia și Ucraina).

Așadar, consecințele materiale ale ocupației germane, ale avansului sovietic și luptelor partizane au fost de o cu totul altă natură decât experiența războiului în Vest. În Uniunea Sovietică, 70 000 de sate și 1 700 de orașe au fost distruse în timpul războiului, precum și 32 000 de fabrici și 65 000 km de cale ferată. În Grecia, două treimi din flota maritimă comercială, vitală pentru țară, a fost nimicită, o treime din păduri distruse și 1 000 de sate rase de pe fața pământului. În paralel, politica nemților de a stabili taxe de ocupație în funcție de nevoile armatei germane (și nu de capacitatea de plată a Greciei) a dus la creșterea inflației.

Iugoslavia a pierdut 25% din podgorii, 50% din șeptel, 60% din drumurile naționale, 75% din pământurile arabile și din podurile

de cale ferată, o locuință din cinci și o treime din capitalul industrial și așa limitat – precum și 10% din populația de dinainte de război. În Polonia, trei sferturi din căile ferate erau inutilizabile și o fermă din șase imposibil de exploatat. Majoritatea așezărilor omenești funcționau cu greu, deși numai Varșovia era complet distrusă.

Aceste cifre șocante reflectă însă doar un aspect al tabloului realității: fundalul sumbru. Cu toate acestea, pagubele materiale suferite de europeni în cursul războiului, oricât de dezastruoase, nu însemnau nimic pe lângă pierderile umane. Se estimează că, între 1939 și 1945, 36,5 milioane de oameni au murit din cauza războiului (cât *toată* populația Franței în 1939) – iar acest număr nu include morțile din cauze naturale sau numărul copiilor care nu au mai fost concepuți ori născuți, atunci sau mai târziu, din cauza războiului.

Rata mortalității din Primul Război Mondial, deși extrem de ridicată, pălește pe lângă numărul stupefiant de morți din cea de-a doua mare conflagrație (iar cifrele de mai sus nu includ victimele americane, japoneze sau de altă naționalitate noneuropeană). Nici un alt conflict din istorie nu a ucis atât de mulți oameni într-un timp atât de scurt. Cel mai frapant este numărul de civili necombatanți uciși: cel puțin 19 milioane, adică mai mult de jumătate dintre morți. Victimele civile au depășit pierderile militare în URSS, Ungaria, Polonia, Iugoslavia, Grecia, Franța, Olanda, Belgia și Norvegia. Numai în Marea Britanie și Germania au murit mai mulți soldați decât civili.

Nu se știe exact câți civili și-au pierdut viața pe teritoriul Uniunii Sovietice, deși, cel mai probabil, este vorba de peste 16 milioane (dublul numărului de soldați sovietici uciși pe câmpul de luptă, dintre care 78 000 numai în bătălia Berlinului). Pe teritoriul care însemna înainte de război Polonia au murit aproximativ 5 milioane de civili; în Iugoslavia 1,4 milioane, în Grecia 430 000, în Franța 350 000, în Ungaria 270 000, în Olanda 204 000, în România 200 000. Dintre aceștia, 5,7 milioane erau evrei și 221 000 rromi (cele mai mari procente fiind în rândul polonezilor, olandezilor

și maghiarilor). Printre cauzele morților civile se numără: exterminarea în masă, în lagăre și pe câmpuri de execuție ce se întindeau de la Odessa la Marea Baltică; bolile, malnutriția și înfometarea (provocate sau nu); împușcarea și arderea ostaticilor de către Wehrmacht, Armata Roșie și partizanii de toate felurile; represaliile împotriva cetățenilor lipsiți de apărare; bombe, obuze și luptele de infanterie, în Est pe toată durata războiului, iar în Vest de la debarcarea din Normandia (iunie 1944) până la moartea lui Hitler (mai 1945); mitralierea cu sânge-rece a coloanelor de refugiați și exploatarea până la ultima suflare a muncitorilor-sclavi din industria de armament și din lagărele de prizonieri.

Cele mai mari pierderi *militare* s-au înregistrat în Uniunea Sovietică: 8,6 milioane de membri ai armatei. Armata germană a înregistrat 4 milioane de victime, Italia a pierdut 400 000 de soldați, marinari și personal aviat, iar România 300 000, majoritatea căzuți pe frontul de Est, în lupta cu armatele Axei. Dacă ne raportăm la populația totală, Austria, Ungaria, Albania și Iugoslavia au suferit pierderile cele mai semnificative. Dacă ținem cont de numărul total de morți – civili și militari la un loc –, cele mai afectate țări au fost Polonia, Iugoslavia, URSS și Grecia. Polonia a pierdut un om din cinci, procentul fiind mult mai ridicat în cazul celor cu studii, selectați de naziști pentru exterminare*. Față de populația antebelică, Iugoslavia a pierdut o persoană din opt, URSS una din 11, Grecia una din 14. Ca să subliniem contrastul: Germania a pierdut 1/15, Franța 1/77, Marea Britanie 1/125.

Pierderile sovietice au inclus un număr important de prizonieri de război. În cursul luptelor, germanii au capturat circa 5,5 milioane de soldați sovietici, dintre care trei sferturi în primele șapte luni de la declanșarea ofensivei antisovietice, în iunie 1941. Dintre ei, 3,3 milioane au murit de foame, frig și maltratare în lagărele germane: între 1941 și 1945 au murit mai mulți ruși în prizonierat decât în tot Primul Război Mondial. Dintre cei 750 000 de soldați sovietici capturați la căderea Kievului în septembrie 1941, numai

* Sau de Stalin, care a ordonat în 1940 împușcarea a 23 000 de ofițeri polonezi în pădurea de la Katîn, dând apoi vina pe naziști.

22 000 au apucat înfrângerea Germaniei. La rândul lor, sovieticii au luat 3,5 milioane de prizonieri, în majoritate nemți, austrieci, români și maghiari; după război, majoritatea s-au întors acasă.

Nu e surprinzător, așadar, că Europa postbelică, mai ales în partea centrală și de est, suferea de o acută lipsă de bărbați. În Uniunea Sovietică, numărul femeilor îl depășea pe cel al bărbaților cu 20 de milioane – dezechilibru corectat abia o generație mai târziu. Economia rurală sovietică depindea acum de femei pentru toate tipurile de muncă: nu lipseau numai bărbații, ci și caii. În unele sate din Iugoslavia nu mai rămăsese nici un bărbat, din pricina acțiunilor germane de represiune, în care au fost împușcați toți cetățenii de sex masculin de peste 15 ani. Chiar și în Germania, doi din trei bărbați născuți în 1918 nu au supraviețuit războiului hitlerist: într-o comunitate pentru care dispunem de statistici detaliate (suburbia berlineză Treptow), printre tinerii între 19 și 21 de ani existau, în februarie 1946, doar 181 de bărbați la 1 105 femei. S-a scris mult despre superioritatea numerică a femeilor după război, mai ales în Germania. Statutul bărbaților nemți, înjosiți și umiliți – transformați din eroii strălucitoarei armate hitleriste într-un șir ponosit de prizonieri eliberați într-un târziu, care au găsit, buimăciți, la întoarcere o generație de femei dârze, perfect capabile să supraviețuiască și să se descurce fără ei –, nu este o ficțiune. Cancelarul german Gerhard Schroeder e doar unul dintre miile de copii germani care au crescut fără tată după război. Rainer Fassbinder captează cu măiestrie imaginea feminității germane postbelice în *Căsătoria Mariei Braun* (1979), un film în care eroina își folosește cu succes farmecele și cinismul, în ciuda rugămintilor mamei ei de a nu face nimic „care ți-ar putea răni sufletul”. Dar dacă Maria lui Fassbinder duce povara deziluziilor furioase ale unei generații ulterioare, femeile reale din Germania anulului 1945 se confruntau cu probleme mai concrete.

În ultimele luni de război, milioane de civili – majoritatea germani – au fugit din calea trupelor sovietice care înaintau prin Europa Centrală și estul Prusiei. Diplomatul american George Kennan descrie astfel scena în memoriile sale: „Dezastrul care

s-a abătut asupra acestei regiuni odată cu invazia sovietică nu are termen de comparație în Europa modernă. În anumite zone, judecând după dovezile existente, soldații sovietici nu au cruțat bărbat, femeie sau copil... Rușii... au căsăpit populația autohtonă ca pe vremea hoardelor asiatică“.

Victime au căzut mai ales adulții de sex masculin (care mai rămăseseră) și femeile de orice vârstă. În primele trei săptămâni de la intrarea Armatei Roșii în Viena, clinicile și medicii vienezi au înregistrat 87 000 de violuri comise de ruși. Și mai multe femei au fost violate în Berlin pe durata marșului sovietic, majoritatea între 2 și 7 mai, cu o săptămână înaintea capitulării germane. Ambele cifre sunt, cu siguranță, subestimări și nu includ nenumăratele atacuri asupra femeilor din satele austriece, poloneze și germane aflate în calea forțelor sovietice.

Comportamentul Armatei Roșii nu era un secret. Milovan Djilas, colaborator apropiat al lui Tito în armata iugoslavă de partizani și, pe atunci, comunist fervent, a abordat subiectul cu însuși Stalin. Răspunsul dictatorului, consemnat de Djilas, e revelator: „Tu, care ești scriitor, nu poți să înțelegi suferința din sufletul omului? Nu poți să-l înțelegi pe soldatul care a trecut prin foc și pară că se distrează cu o femeie sau șterpelește un fleac?“.

În felul lui grotesc, Stalin avea pe jumătate dreptate. În armata sovietică nu existau permisiile. Infanteriștii și tanchiștii au întors soarta luptei în trei ani teribili, printr-o serie neîntreruptă de marșuri și bătălii în vestul Uniunii Sovietice, prin Rusia și Ucraina. Pe parcurs, au avut parte de dovezi consistente ale atrocităților comise de nemți. Tratatamentul aplicat de Wehrmacht prizonierilor de război, civililor, partizanilor și, în general, oricui le ieșea în cale (când au avansat spre Volga, până la porțile Moscovei și Leningradului, precum și înapoi, în retragerea lor cruntă și sângheroasă) lăsase urme adânci pe fața pământului și în sufletul oamenilor.

Când Armata Roșie a ajuns, în sfârșit, în Europa Centrală, soldaților epuizați li s-a arătat o altă lume. Contrastul dintre Rusia și Vest fusese dintotdeauna puternic – țarul Alexandru I regreta

odinioară că i-a lăsat pe ruși să vadă cum trăiesc occidentalii – și se accentuase pe durata războiului. În timp ce soldații germani semănau distrugerea și moartea în Est, Germania rămăsese prosperă – în asemenea măsură încât populația civilă nu a resimțit costul conflictului decât spre sfârșit. Germania din timpul războiului era o lume urbană, electrificată, cu alimente, haine, magazine, bunuri de consum, cu femei și copii relativ îndestulați. Pentru soldatul sovietic, diferența față de patria lui distrusă trebuie să fi fost incomensurabilă. Nemții săvârșiseră fapte cumplite în Rusia; acum era rândul lor să sufere, să li se răpească averea și femeile. Cu consimțământul tacit al comandanților, Armata Roșie s-a dezlănțuit asupra populației civile din teritoriile germane proaspăt ocupate.

În drumul său către vest, Armata Roșie mai violase și prădase (aici, denumirea *pradă de război* se potrivește, din păcate, perfect) în Ungaria, România, Slovacia și Iugoslavia, însă cel mai mult au avut de suferit femeile din Germania. În zona germană ocupată de sovietici s-au născut în 1945–1946 între 150 000 și 200 000 de „bebeluși ruși“, cifră care nu ia în calcul avorturile secrete, soldate cu moartea fătului nedorit și, adesea, a mamei. Pruncii aduși pe lume se adăugau numărului tot mai mare de copii orfani și fără adăpost: ruinele umane ale războiului.

La sfârșitul anului 1945, numai în Berlin existau 53 000 de copii fără familie. Giardini del Quirinale din Roma au devenit celebre ca loc temporar de întâlnire pentru miile de copii italieni mutilați, desfigurați și „nerevendicați“. Cehoslovacia eliberată număra 49 000 de orfani, Olanda 60 000, Polonia aproximativ 200 000, iar Iugoslavia probabil 300 000. Printre copiii mici erau puțini evrei; cei care au supraviețuit exterminării și pogromurilor din anii de război erau băieți aflați la vârsta adolescenței. La eliberare, în lagărul Buchenwald au fost găsiți în viață 800 de copii; la Belsen – doar 500, dintre care unii scăpaseră chiar de marșul morții de la Auschwitz.

Cine supraviețuise războiului lupta acum să supraviețuiască păcii. Grație intervenției rapide și eficiente a nou-createi Agenții